

A szomorúság novellái

Ferdinándy György:
Csak egy nap a világ
Magyar Napló,
Írott Szó Alapítvány,
Bp., 2008.

Ferdinándy világa otthonos hely. Az életrajzi írások egymásutánjába lépésről lépésre „tanul” bele az olvasó, egy idő után már félmondatokból is érti, mire utal a szerző. *A Csak egy nap a világ* című kötet novellái ebbe a barátságos, jól felismerhető, ámbár feszült és melankolikus környezetbe kalauzolnak el minket, a gyűjtemény végére érve az is ismerni véli a szerzőt, akinek ez az első Ferdinándy-élménye. Életrajzinak mondom ezeket az írásokat, pedig a fogalom félrevezető: legtöbbször nem saját életének eseményei játsszák a főszerepet, hanem azok a személyek, akik ebben az életben valamilyen módon részt vettek. Az anya; a kövér dada, Böske; a Fehér Sas csapatának tagjai: Jóska, Frédi; a kis Bodobács; a Babó; a fekete Chica; Ludmilla, a delnő vagy éppen a san salvadori Indocumentado munkáscsapat: Meme, Pátó, Juan (a Képviselő), Compadre. De a főszereplők csak annyiban főbbek, hogy rajtuk keresztül mutatja be Ferdinándy önmagát és a világot. Amikor az emberekről beszél, saját felismeréseit, tapasztalatait, megjegyzéseit is a mondandóhoz fűzi. A kitérők legalább olyan fontosak, mint maga a fabula. Így mégis csak visszaérkeztünk az alkotóhoz. Az elbeszélő én mindig egyfajta ürügyként vesz elő egy-egy barátot, rokont, ismerőst: azért ír róluk, hogy elmondhassa mindazt, ami vele történt egykor, hogy bemutathassa lakhelyeit, a buszt, ahol kalauz volt, a Vércse utcát, a Vas Gereben utcát, párizsi szobáját, a tengeren túli életet (bár hol van a tengeren túl? Odaátról nézve – nyilván – itt), Floridát. Beszélhessen az Újvilágban évtizedekkel ezelőtt dívó sportszokásokról, értekezessen az ötvenes évek higiéniájáról, az '56-ban elszakadt, megszakadt barátságokról. Ezek az események, illetve szereplők újra és újra feltűnnek az egyes írásokban, egyfajta körtáncot lejtenek az olvasó szeme előtt.

Ferdinándy alkotásmódjának jellemzője, hogy ugyanarra az élményre különböző elbeszéléseiben más és más nézőpontból tekint, így újabb aspektusát tárja fel. Az '56-os forradalom így válik az első ciklusban folyamatosan épülő történeté: minden kisebb részlet összeadódik, a tizenegy novella egyike sem kizárólagosan a forradalomról beszél, végül mégis kialakul egy sajátos összkép a történelmi eseményről. De ugyanígy alakul a kollégium, a „csapat”, vagy például a franciaországi események története is. Az egyes írások egymással is beszélgetnek,

kiegészítik egymást, más és más szemszögből tekintenek ugyanarra a személyre vagy eseményre.

Az elbeszélő életében központi jelentősége van az ötvenkét esztendővel ezelőtti októbernek, novembernek. 1956 állította fejre a történetmondó életét (természetesen nem feleltethető meg tökéletesen Ferdinándy György életrajzának a narrátor elbeszélése, ugyanakkor ebben a kötetben mégis szoros a kapcsolat élet és szöveg között). „A tanulmányút – ahogy akkor neveztem – egy kicsit hosszúra sikerült. Negyven éven át tanítottam a trópuson.” A kivándorlást több írásban is ezekkel a szavakkal fogalmazza meg. A törés ('56) állandóan visszatérő eleme az elbeszéléseknek. Az első ciklus az Előtte, a második az Utána történetek leírása, elmondása. Így válik a felkelés egyfajta vég- és kiindulóponttá is egyben, omega és alfa (ebben a sorrendben), amely tükröként működik: ha az elbeszélő belenéz, önmagát látja régi életében, és múltja eseményei a jelenben születnek újjá, válnak emlékezéssé. (A harmadik ciklus már elszakadt a forradalomtól, nem kap központi szerepet benne a felkelés.)

Ferdinándy prózája a rövid (sok esetben tö-) mondatok prózája. Szükszavú kijelentések sora alkotja a szövegeket. A szomorúság, a tragédia, a lemondás és az elmúlás fájdalma csak a sorok közül olvasható ki, a minimális megszólalások sűrítettsége érezteti őket, nem a szavak. „Akkor láttam őket utoljára. Vincétől, a fiamtól tudom, mi következett. Egyedül éltek, mint egész életükben. Most, hogy megöregedtek, nem látogatta őket senki sem.” Kopognak a mondatok, a szívszorító érzésekről nem beszél: ott feszülnek azok a tömör kijelentések között, a pontokban. Kevés szó és sűrű történet teszi feszültté és ezzel erőteljessé az írásokat. A ki nem mondott szomorúság (melankólia? lemondás? elmúlás?) szomorúbb a megfogalmazottnál.

Mert Ferdinándy *Csak egy nap a világa* az összeszorított száj mögött bujkáló bánat kötete. Miközben végignézegeti, válogatja emlékeit – mint a *Még mindig élsz?* című novella elbeszélője a lomtanánitáskor kitett papírokat, írásokat – mindig a visszahozhatatlanba, megváltoztathatatlanba ütközik. Elmúlt, és nem jön vissza, mondja ki újra és újra. Miközben végigéli ifjúságát, felnőttkorát és a meglett férfikort, miközben állandóan a múltba tekint, mindig falba ütközik: hiába minden, elmúlt, és ezen nem lehet változtatni. Ez a gyönyörű melankólia rokonítja Krúdyval, Máraival (nem véletlen, hogy éppen őket említi a kötet hátlapján); a „sírva vigad a magyar” közhelyét is erősíti ez a gyűjtemény. A rövid mondatok vigasztalan kijelentései ellentétezzék az események tragikus, mélyebb tartalmát. Ezt a formai eljárást az emlékezés szépsége és bánata tovább erősíti, végül a szövegek lezárása teszi végérvény-

nyessé és teljessé. Ferdinándy jellegzetes novella-zárásai a „szomorú szépség” mintapédái, a melankólia mindent átható szomorúsággá változik írásai végén. (Gondoltam arra is, hogy egymás mellé állítok több ilyen befejezést, de miért fosztanám meg a végigolvasás élményétől a Tisztelt Olvasót?) „Azelőtt gyakran álmotam az Óvilágról. A régi házról, a postaládáról a kertkapuban. Most elhalványulnak az álmok. Tudom már, hogy késő van, és hogy minden hiába. A kör bezárult, ezentúl végérvényesen itt maradok.” Öt mondatban egy teljes élet rabsága, kilátástalan ketrecbe zártsága.

*

Csak egy nap a világ, az egész kötetnek, és az első ciklusnak is a címe, amelynek témája az élet a forradalom előtt, történetek a szabadságharc előttiékről, a világról, mindarról, ami hátramaradt. Szökevény: így is nevezi magát az elbeszélő – és egy kisebb népvándorlás tagjait, akik elhagyták Magyarországot, és a nagyvilágba szóródtak szét. Emlékezés azokra, akik ott-hon maradtak, dolgokra, amelyek '56 előtt estek meg, emberekre, akiknek arca elhomályosult már az emlékezés ködében. Az anya, háborúban, háború után énekelt dalok, a Fehér Sas csapata, a snufákok (elsőévesek a kollégiumban, vagyis: „pockok”), gombfocicsapat, telefonok egy „réginek”, a kollégium, lány piros kabátban (vagy sapkában?), Ili asszony vesszőfutása (rendkívül feszült, fantasztikus ritmusú elbeszélés), egy leltár a Haltenberg családról, a gyermekkorról. És a forradalom, ami mindent megváltoztat. Ebben az ciklusban '56 végpont: ami utána volt, arra már nem érdemes szót fecsérelni. Elég egy két szó a trópusokról, elmúlt ötven esztendőről. Ami lényeges, az Előtte volt.

Balga szüzek, szól a második novellafüzér címe. Átmeneti élet a Rajna partján, Elzászban, ifjúkori szerelem Párizsban, a Babó, a „Kötéltáncos”, visszaérkezés a „francia asszonnyal” Szilasra, „a lány, akit szerettem”, Rios érkezése a szigetre, Chica, Castora, a válás, Ludmilla, a német Manfréd. Két színhelye az életnek, Franciaország és a trópusi sziget. (Ha jól em-

lékszem, Ferdinándy egyszer sem írja le a nevét, én miért tenném?) Új kezdések, próbálkozások, otthonkeresés és persze csalódások és kudarcok, de mindez csupán szüzsé, háttér. A lényeg az emlékezés, az „egykor volt” felelegetése. Az idegenbe szakadt viszontagságai, nők (barátnők inkább, mint szeretők), munka és az örökös visszagondolás az Itthonra, ami évtizedekig volt elzárva az elbeszélőtől.

Végül a harmadik elbeszélés-ciklus, a *Mozgó világ*. Élet Florida és a Sashegy között, a hontalanság, hazátlanság írásai ezek. „Mondjam meg, hogy nincs hová mennem? Se házam, se hazám?” Nem szerepjátszás ez, minden novellából süt a meg nem érkezett ember szomorúsága. Ebben a füzérben már nem csupán a forradalom előtti élet „múlt”, hanem a franciaországi, az újvilági is az. „Jorge! Újra hallom a régi nevemet.” Hiszen harminc évvel ezelőtti emlék már a jamaicai rum és a bennszülöttek egyeteme is. Párizsi kiruccanás egy fiúgyerekekkel, hazautazás néhány napra, levelezés az első és utolsó szerelemmel, Fondori, svájci lak, Vasárnap bácsi és

Mecsóta története, macskák, Everglades, san salvadori munkások és a felejtés fájdalma.

De hiába a különböző témák, Ferdinándy (csakúgy, mint Krúdy) örökké ugyanarról ír. Mi történt akkor, egykor, amikor fiatal volt. Amikor még történetek dolgok. Emlékezés régi időkre, elmúlt asszonyokra, nőkre, ismerősökre, barátokra, helyekre. És mindarra, amit ezekkel az emberekkel, helyekkel kapcsolatban az elbeszélő érzett. Rövid mondatok, feszes írások: „A dolga- im viszont egyre rövidebbek. Annak idején szép, hosszú meséket írtam. Most pedig nem tudok összehozni egy négyflekkes karcolatot.” Végül pedig az elmúlás: a szomorúság, hogy minden elmúlik, hiába az emlékezés, nem térhet vissza senki és semmi. „Nem gondolok a jövőre. Néha, álmomban, előjön a múlt. A kétágú mandulafa virágzik. A tenispálya mellett, ott, ahol a kerti bútor. A mandula ritkás árnyéka alatt. Illatos, színes álom, olyan gyönyörű, hogy elsírom magam.”

Urbán Péter